

12 - FARDO

Ahmed Nuur

Maantay odayaalow waxaynu ka doodeynaa, oo ay ahaaneysaa sheekadeenu ama ay ku sabsanandoonta. Heesaha fardaha, waxaynu ka sheekendoona:

Socodkooda;

Midabkooda, haddii aan wax ka xusussanahay;

Caadooyinkooda.

Ugu hooreen waxaan ka warami doona midabadooda, inkaastuu Sayiid M. Cabdulle Xasan uu gabayo badan ka tirihey, waalowse qaar badan laga garaan waayey, oo dadka qaarkiis ay ku eedeyeen in ay ahayeen wax u isagu iska allifatay. Laakiinse ay xaaqiqdu aheed waxuu isagu uu aqoon dheeradaha uu ulahaa fardaha iyo midabadoda. Ninka la yiraahdana Daahir Afqarshana uu yahay ka turjumihi gabayada –Sayidka ama sooguuriyaashi gabayadiisi. Fiqiburalana uu yahay dadkii ku koray xarunta, oo Sayidka indhihiisa ku arkayba ninka la yirahado Dhega weynana, uu yahay ninkii ku koray gurigii Sayidkii, inkastuu uu yaraa sabaankaa.

Baal aniga aan idiin bilaabo anigu gabayga faraska:

*Xamarow Xamarow Xamarow Xamarow siiri la moodyow
War maxuu sinsinaacashow Hadab siigo dilaacshow
Nin halkaab syrerow in la siiyo jecleytahay yuru yur yur*

Hadana waxaan hadalka ku warejinayaan ninka la yiraahdo Afqarshe.

Afqarshe

Horta inta aan galin, fardaha midabadooda marka hoore kalmadan aad ku tiri yur, yur. Farduhu waa ay ka qiimo weyn yihiin, oo anaga ayaa xaal ka siinay fardaha.

Geeraarka aad imminka tirisayna waa mid ay iyagu gaar isaga leyihiin. Laakiin heestoodu waxaa ay la mid tahay mida xoolaha kale. Inkastoo ay leeyihiin jiib aad u cajiib badan, oo markii aad maqasho ay gilgiliyo kaa kaceysa. Waxaa ka mid ah heesaha fardaha loo qaado, markii ay ku soo noqdaan aqalka.

*War buulallow war buulallow.
Bayr bayriyo bayra bariyo.
Beeni beeniyo beeni dhimataye.
Waa berriyo soocod waa berriyo socod.*

Nin oday ah, oo reer Eyl ah, ayaa nin kale ku yiri: “war hebelow beerigii ay farduhu Nugaal ku dhaqnayeen, adiga fardahaga weliga lagama dhicine, waa maxay macnahagu?”. Ninkii kale waxuu ugu jawaabay, ninkii odayega ahay ee weydiyey su'aasha. War ma doqon baan ahay marka xoolahayga iyo reereyga la dhacaayo! Wuxaan sameyaa markii ay jillaalkii tahay, ayaan u socod tagga ceelka mar la wada keenay, oo ninkii markaa fardaha waraabinayey, ee dhallinyarada ahay uu isagu neefka u xoogga weyn uu isagu jaraha ku haysto, oo markii uu waraabinayo uu

markiib isagu shakalayo, kadibna uu kamiinta uu biyaha ugu shubayo, oo markaasna uu leeyahay heestaan:

*War Bulallow beynta
beeniyo beeni dhimatay
waa beeri iyo socod*

In dagaal loo diyaar yahay, ayaan halkaas ka gartaa buu yiri, oo markiib halkaan baan tow ka irahada, oo reerkaygii meel buur ah sartaa, oo uusan farasab teegikarin. Haddiise aan maqlo, markaa aan ceelka iska immado, oo aan iska hagoonahay, oo aan ahay oday iska soconayo, oo socodaal ah, waxse illalinayo. Fardihii dhallinyarada ahaa ay caajis yihiin, oo ceelka iska joogan, oo markaa ay fardihi ay yimmaadan la leeyahay war gaarihii reer hebel ugu shuba, War waa dhalleydii ee ugu shuba, oo fardihii aan ay is haysan, oo nimankii aanay dhiilleysaneen, oo fardihiiнаа uu wiil yari dabada ka waddo, oo uu ku heesayo sida tan:

*War Bullaallow war Buullaallow
barbarkeni barbarkeni
biciid lakee biciid lakee.
Ooba ka cayaar ooba ka cayaar.*

Waxaan halkaas ka gartaa in ay doonyan, in ay fardahaa ku ugaarsadaan oo kaliya, ee aysan dhiilleysaneen, oo aan balaayo jirrin. Markaas baan aniguna reerkeygii dib ugu noqdaa, oo aan ku furaa dooxda ugu wanaagsan. Oo labadii heesood ee midna dhiillada aheed, midna aheed nabadgaliyada, ayaan ka eegta buu yiri. Sidaas baan weligey la ii dhiciin. Fardahaa jiilaalkii wax laguma dhaco, ee waa la dhaqaaleeystaa. Waxaa wax lagu dhacaa oo kaliya, labada xili ee dooga ah. Mar kalena waxuu yiri gabaygan soo socda:

*Ashkiir hallallow sidii hala gob ah oo harada baxay
Ashiir hallallow*

Mid kalena waxuu yiri:

*Biciid dabo jaran oo dardar u tagay.
Dabayl ku ceeshow ducaa lagu faray.*

Markaa waxuu ula jeedaa biciidka dabada jarar, midkale ayaan dabada kaga dhuftay geed, oo ka jaray dabada isagoo go'oni uu daaqayo. Mataal waxaa wadataa faraa baxdow ah, oo aad dooneyso inaad ka celiso in aysan sanka saarin dabeysa, biciidkan suru gal ku ma ah inaad disho, markaa waxaa laga rabaa inaad ka celiso inuu san daba gelin meesha uu aadayo biciidku, oo uu san dabo galin. Markaa waata uu leeyahay:

*Biciid dabo jaran oo dardar u tagay.
Dabayl ku ceshow duco lagu faray.*

Waxaa uu iska illalinayaan in uu san faraska ka dilin. Biciidkuna waxuu doonyaa in uu kula eegto meel khatar ah, oo uu ku dili karo faraska iyo ninka waata.

Mar kalana waata uu leeyahay gabaygaan:

*Qannan buulukooy.
Qabiilkaan dhaqaan
Qalyo waxaa ah,*

Midna waxuu yiri.

*Naag la gaatiyo
gaari xiratab
adaa go'yoo
laga geeyaa*

Maxaa yeelay gabar kasta, oo qiimo badan haddii la arko fardihii oo seyn dhabanay, oo yarada ah, ee laga keenay inantii, oo markaa ma hadal baa jira! Ileen waxuu waa xoolo gobede.

*Biiley darantayo
duurmaleykiyo
dawaanadu ciyeen.*

Mar kalana waa tan uu leeyahay:

*Biiley nin aan hanan
heenso loo saar
ee la howtiri.
Oo hubkii hallow.*

Mar kalana waa kan leh:

*Biiley nin aan hanan
heenso loo saar
oo ma hawl tiriin.
Ileen cadaawgu ula galayaa mahee.
Inna Cabdulle Xasan waa tii gabaygiisi Xiin Finin uu lahaa:*

*Xawaare kaadle jeefadle xaawli iyo raaxo.
Xaggi loo eeryo waa gammaan xulashadi.
Xubna toosanow neefku waa xaaland go'ni ah.
Goortan xusuus ugu noqodo baa xiiso ii qabana.
Waxaan xarafka diinta aheen igaga xeeldheere.*

Farduhu horta waxaa ayeey leyhiin. Mar kalena waa tii uu lahaa afarta qoob iyo qanaanta iyo markii sidaa leeyahay waa is kala gurkiye. Oo mar haddii uu saas yiraahdo, oo uu iska la guro sidii gabadh wanaagsano, oo dabadeedna nimankii iyada doonayey ay yimaaden, oo iyaduna ay halkaas marada ku xiraneyso, oo ay is wada giijineyso. Dabadee wa taa uu leeyahay:

Afartu ku sagleyey ma safexad bira!

Marka fardaha ammaantooda Ilaahay waa badiyey, oo halkaan laguma soo koobi karo. Aniguna intaa ayaan ka xasuusnahay, bal idinkuna maxaad igu kordhineysaan?.

Amed Yuusuf	Nuur	Lagu kordhiyey oo waxaa halkaan jooga nin xaruntii joogi jiray, oo indhiisa saaray inna Cabdulle Xasan. Waa tan ay reer xamarku ay yiraahdaan "Cimriga joogow geel dhalayas arkaa". Oo waa Fiqiburaale ee adiguna maxaad ku dareysaa?
Fiqiburaale		Horta anigu waxba ku dari maayo, oo maxaa yeelay anigu fardihii waxaan xasuusnahay faras aan idinka sheekeynayey mar dhaweed, ee la oran jiray Ciidogale, Aw Daahir waa yaqaanye. Ayaa ninkii la oran jiray Jaamac Dheeliya oo qabay gabar uu dhalay Cali Miire lidle, ayaa waxaa u yimidi gabadhii walaalkeed oo doonayay intii ka hartay yaradakii walaashii. Faraska la yiraahda Ciidagale markii uu maqlay arrintaas Jaamac Dheeliya waa uu ka caroday, oo waxuu ku yiri: "war waxaan idii siiyey 50 geel ah. Marka dow idinkuma ah in aad xoolo kale I soo weydisataan". Sidisana ninka la yiraahda Jaamac dhaliyo waa la yaqaanay. Waxaa uu ahaa nin aad u xoola jecel, oo ku dhinta fardaha gaar ahaan. Markii ay garteen in aan Dhaliyo xoolo ka soo socon. Ayaa wiilkii ay gabadha walaalaha ahaayeen fardihii oo miiranaayo intuu jaree ku tuuray, faraskii la baxsaday. Bohoshaas aad aragteen ee Xargagan ayaa faraskii ku soo beegmay, isagoo la eryayo, inna Cali Miire intuu sidaas u qabatay faraskii ayuu ku siidayey bohoshii, laakiin faraskii dhinac kale ayuu bohoshii ka maray. Marka wax lagu qiiemeen karo fardaha ma jiraan. Marka waa iyaga yiraahdaa: <i>Gunyo geed la tago gabalgaabkii garnugaaled gabacyeyow</i> Maxaa yeelay farduhu waa dhowr nooc: fardaha la yiraahdo Sunaariga, asalkoodu waa Nugaal meel kastaba ha galeene. Imminka Ceelbur kuwan ay haystaan waa kuwa ka soo askumay Nugaal oo waa Sunaari. Sidoo kale fardaha ay haystaan booliisku waa kuwa Ceelbuur, oo waa dir si dabo haystaa. Fardaha la yiraahdo fardo Xabashiga kama duwana bakhalha wax sidaas ah. Inkastoo fardaha oo dhami ay ka soo askumeen Sanaag, Nugaalina ay aabbe u tahay. Markaa fardaha Ceelbuur, Nugaal iyo Dhoroor waxay ka soo farcameen Nugaal. Waan inta ugu xoogga badan uguna dheereys.
Daahir Afqarshe		Xaajiyow bal aan aniguna ku caawiyo. Baroor food weyn oo fanku cadyahay. Waayo laga fuul waa na laga filan. Tan kale fardaha ciriqodii hore waxay ka yimadeen ceelka la yiraahdo Jidali, oo waa meesha quraca seynta lihii ka soo baxay. Wuxaan aad ku garaneysaa ceelka la yiraahdo Bohol, maalintii ay yimaadeen (1600) oo farado ah. Ragaasna uu ka mid ahaa ninka la yiraahdo Aqarshe, waxaa uu yiri gabaygan:

*Geedkii seynta lahaa iyo meel sangaag la yirahadiiyo,
 siinta jideliyeed sibir bay ku dhasheeno
 oo ahayen siin ka nuug.
 Subagna loogu darayey subagana buura alleyna.
 Waa ku soo soconeynay ee
 Seyidow Maxamedow baal salaam caleykum.
 Safkaan aan ka dhashayna,
 Sangayashan u naaxayna siyaaro u wada qaado.
 Sowdka aad na tirahadaa samicunaa wadaxan.*

Markaas ayaa ninkii watay raga isaguna dhiibay faraskiis. Ka dibna tiriay tixdaan soo socoto:

*Neefkani waa ashkir saac waa sagaal jir gu'gisu,
 Sanaag buu ku dhashay uu sid ku nuug ku ahaa.
 Gabar suuri la moodiyo soddon geel ah ka diidday.
 Salab neef le ekeyiyo neef sargo'yo ku dhamiyo.
 Waa sal oo ma abuurna ee seyidow Maxamedow.
 Siyaaro baan u wadda.*

Hadab markii xaraabad lagu galayey, ee nin waliba neefkiisa tooxsanayey iyo waxuu keenay, waxaad halkaas ka garaneysaa, in nin kaa seynta lihi, uu nin waliba tabanayey. Marka farduhu Jiidali ayey ka yimadeen, oo waa reer Sanaag, oo Nugaal waa ay camireen, ee asalkoodu waa Sanaag.

Axmed Nuur Yusuf Hadaba hal iga hoo, in ay farduhu ay ka yimaadeen Jiidali, oo asalkoodii halkaa ahaa, waxaan ku hayaa mid sheekadda buuxinaysa, ee marqaati u noqoon karta. Illeen waxba wax ayey ku xusuusiyaaan baa la yirahadaye. Nimanka doonyaha biirmada wada, markay huuriga muqudaafinayan ama seebinayaan, bay u heesaan, oo waxay yiraahdaan:
kacaan jiidane jiidali tagne yuqlaha fardaha u jawaabine.
 Markaa waxay ka wadaan, kacanjiidane badankeen, oo xeebta dhiganee, oo socone, oo markaa jiidali tagne. Maxaa yelay illeen Jiidali xeeb ma laha, oo markaa yuqlaha fardaha u jawaab tunee. Oo waxaa halkaa inooga muqaneyso in halkaa aad sheegeyso ay lugtisu tahay.

Afqarshe Mid kale ayaan aniguna ku darayaa, oo illeen sheekaba sheekey kentaye waxaa la yiri: ceel Afweyn markii ay fiidkii tahay ama faras baa ka soo bax, ama awr ayaa la yiri. Waxaa kale oo la yiri ceel Afweyn iyo dhagaxdalool, oo ah midka ku yaal Eyl waa ay isku daloolan, oo hoosta ayey biyahoodu isaga duleelan.
 Midkalana anigu waan u soo joogay, macalin Ibraahim oo ahaa nin adeer igu toosan, isagoo afar halaad oo kaliya haysta, ayaa col darwiish ihi baa ka soo baxay meesha la yiraahdo Eyl, iyago Talex u socda. Markaas ayey gurigiisi yimaaden, ayuu awr u qalay. Ka dib iyagoo xaley ka tagay, ayaa waxaa miisna u yimid qolo kale. Iyagina hal buu u qalay. Isla markiiba ay ka tageen ayaa qolo kale u timid, iyagina nirgitii buu u qalay. Ka dib qalintii oo kaliya, ayaa

meeshi ku hartay. Qalintii baa habeenkii markii la seexday, rati soo ag fariisatay, oo uu abbahiyey. Bacado sano waxaa la arkay. Qalintii oo tarantay, oo uu geel badani ku heeraarsan yahay. (Afqarshe Geeli macalinku hays tay geel nooc kale buu ahaa). Markaa isago noolna geelisa weligii lama dhererin. Markii isaga la dilayn geelisi waa uu ka dul dareeri waayey. Isaga iyo wiilkib waxaa dilay “bandadi” jabtay, oo u badaned Ciise Maxmuud. Waxayna ahayeen kuwii geelasha dhici jiray.

Dhegaweyne	Aniguna waxaan yarantii sheeko ku maqli jiray, in farduhuu habeenkii markii ay tahay, uu kudo jini oo fardahuna ay iska tarmaan, oo waxaa la yiraahda fardahaa asalkooda jini baa dhalay.
Axmed Nuur Yuusuf	Waxaan dib ugu noqonaya sheekada aad leedahay fardaha jin baa dhalay, aniguna waxaan yaranteydi sheeko ku maqli jiray, labo jinni baa dhala. Geel uur jiido geel la yiraahdo, oo barigaa laga helo, dadka oo dhami ma wada laha, reer ayaa go’ni isaga leh. Geelas caanihiisu waxuu ka reebban yahay. Gurguurtada cudurka la yiraahdo ee naagaha ku dhaca. Waxna la ogaaday in naag kasta oo uu ku noqdo dhiigas, markii la siiyo caanaha in ay horay ka bogsaneyso. Geelas waa uu ka dhogor duwan yahay geela kale, oo dushaas oo dhami waa uu ka madow yahay. Hadaba waa tan la yiraahdo “<i>geela uur jiido jiin baa dhala, faraska jiidalin jiin baa dhala</i>”. Sidaas ayaan anigu yarantii maqli jiray. Oo waxaa la yiri haddii farska Jiidali ka dhamaado. Isagoo daaqaya ayaa la arkaaya, oo waxaa la yiri waxaa isku arka fardaha jiiinga iyo kuwa insiga, oo waa la ogyahay jiidali abaar iyo aaran farduhuu waa ay joogan. Mid kale waxaa la yiri naag ayaa waxay dhashay wiil, kaas oo ahaa mid aad u qurux badan, naagtii ari ayey raacday, kadibna wiilkii geed ayey seexsatay, oo ay ka yarha tagtay, naagtii wiil dhogor leh ayaa loo dhigay, inta laga qaatay keedi. Naagtii wiilkii dhogorta lahaa waa ay wareertay, waxay naagtii ooydo ama qayliso, waxay markii danbe ay go’ansatay in ay iska qaadato wiilkeeda. Ka dib markii uu arkay ninkeedii sidaa ay u tirsan tahay naagtisu ayuu waxuu ku yiri: “waxba ha ooyin, inno daa, waad arki doonta insi buu noo noqon doona”. Naagtii calaacalkii ayey sii wadday, oo waxay tiri: “war wiilku kaygii ma ah, kani dhogor buu leyahay, wilkeygii sidan ma aheen, oo waxbaa iga qaatay”. Naagtii markii ay habeenkii seexsato, waxaa habeen kasta wiilka madaxisa soo fadhista hal irman, oo nirig wadata. Habartu mar alle iyo markii ay indhaha kala qaadana, waa ay cararayan. Ka dib naagtii nin shiikh nin wadaad ah yuu u tagay. Wadaadkii waxuu soo faray naagtii, in markii ay aragto hasha iyo nirigteda in ay tiraahdo: “Xoolo insiiyow xawaaq”. Habeenkii dambe sidii ayaa habrtii yeshay, oo dhagax wax lagu aqriyey ayey meeshi la fadhisatay. Ka dib hashii baa soo farisatay, taas oo aheed mid ogada iyo uurkaba ka madoobeed, hasha waxaa la socday nirigteedi. Naagtii sidii ayey yeeshay, oo intay dhagaxii ku tuurtaty ayey tiri: “xoolo insiiyow xawaaq”. Sidii ayeyna ku joogsadeen, oo geeli uur jido waa kaa. Qolodina reer dhogoore baa la yiraahda, oo hada dhogoortii waa

leyhiin. Waa qabiil Siwaaqroon ka mid ah, oo waxay ka lexsan yihiin qabiilka uu ka dhashay Aadan Maxamed Cali, oo waxaa la yiraahdaa reer Geedi dhogoore.

Geelina weli waa jooga, oo waxaa la yiraahda geeli uur jiido.

Dhegaweyne Horta anigu farduhu waa ay iga horreyeen, oo colaadi lagu galay waxba kama soo gaarin, oo anigu waxaan dhashay ina Cabdile Xasan ka dibkii. Waxaan dhashay sanadkii uu dhiman doonay. Hadaan heestooda markii la waraabinaayo ayaan waxaa maqli jiray, odayaasha iyago ku heesaya, ninkii ka taga waraabintooda ama ka dhunta sidatan soo socota:

Kii ka dhuntow koore dhiigliyo dhawacaa sida.

Markalan waxuu yiri:

*Duulow dhagayare/ dhiilo maqalyow/ dhulka jiifti
ado jeefala/ oo wax soo jaray
jiica webigiyoo/ jeerin ku ma mudo.*

Marna waxaa uu yiri sidatan:

Garaad lawow/ geesi geenyadi/ waa gubtayo/ gadaal uga ma haro.

Axmed Nuur Yuusuf Aan ku noqdo ninkii la yiraahdo Dhegaweyne, inkastoo uu sheegtay gu yari, oo uu yiri aniga faras waa iga horreeyey. Bal maxaad ka maleynyeysa nin kaa sii yar, oo magaalo ku koray, waa Axmed Nur waxaa halkaa ka cad in uu san waxba ka garaneen fardaha. Calaa kulli xaal waxaa jooga, ragii lagu gardaadiyey, ama dhiqi jirray, amaba xeero geyn jiray, oo raggeedi ayaa nala faadhiya. Ninka la yiraahdo Daahir Afqarshe adiga ayaa meesha naga la jooga raggedi bal maxaad ka oran laheed faras.

Daahir Afqarshe *Buulley dannaantayo duul maleykiyo dannanadu ciye.*
Marna waa ka yiri:
Kii gargaarow marne gargaarshow marna geel ku heel.
Marna gacalkaa meel gelgeeliniyo gabarkaga qaado.

Dheegaweyne Wuxaan raba in aan u sheego ninka reer bariga ah Axmed Nuur Koolaha marka la tirinayo magacayada la siiyo.
Kaadin geel ah
Tiro ari
Waagin fardo ah
Fadhi lo' ah

Daahir Afqarshe Hoorta waa sidi aad u sheegtay xoolaha luqadoodu iskuma darsan, oo halka geela laga yiraahdo kaadin, farduu waxay noqdaan waagin, marka xoolaha oo dhami waa nooc gooni ah. Tan kale waa adigi, mar dhaweed i weydinayey cadadka fardaha iyo midababooda. Farduhu waxay leyhiin caddaan, madow, casaan intaa aan imminka soo sheegnay ayaa mid kasta sagaal jeer is

roogayaa. Taan kale waxaad ka garaneysaa in ay la yihii midabo gabaygan.

Afar midabale ooftiyo foonku araxdu weyn tahay.

Oo halkiisi midab ayaa sagaal jeer isrogayo. Wax kale oo ay farduhu ku darsaden, waxay leyihiin caaqli aad u faro badan. Matalan adigu neefkan ma lihid, oo meel ayaad ka fuulis xadday. Ka dib markii aad dantaadi ku dhammaysatay ayaad iska sii deysay. Illeyn adigu neefka ma aad iska laheyne, oo waxaad dooneysay in aad ku danaysto oo kaliya. Mar alla markii aad faraska xariga aad ka furto, waxuu dib ugu soo noqon meeshi uu ka tagay, oo farasku waa sidii eyga oo kale waxuu ursada raadkiisi hore.

Tankale farduhu ma ah sidaa libaax iyo lo'da oo kale, maxaa yeelay iyagu waa labo doqon, oo markii ay raadinayaan in ay meeshi ay ka tageen dib ugu soo noqdan. Waxay iyagu dib iyo horayab u racaan raadkooda, halka farasku uu gadaal ugu soo noqonayo meeshi uu ka tagay oo kaliya. Faraska waxaa meeshi uu rabay ka leexin kara: inuu farado kale ku darmay

in bahal cunay

ama in nin kale waato.

Saddexdas oo kaliya ayaa marin habaabin kara. Waxaa kale oo jirta, markii aad colaad ku jirto, oo aad yaraha daasho, oo aad rabto in yar seexato. Isaga ayaa gaar ka haynay. Waxaa la yiri ninka faras waata, ee uu ku dul xiran yahay, ee hurdo lagu dilo kaa ilaah yusan u naxaarisan. Illeen waa doqon. Maxaa yeelay farasku intaa aad hurdeyso, isagu gaar ayuu ka haynayaa, oo haddii uu maqalo wax dhuumanay ama dareemo sanqar meeshaas ayuu ka billaabaya in uu addinkiisa dhulka la dhaco. Ka dibna waxuu bilabaya in uu gurxamo, oo uu qayliyo: ga, ga, ga, ga, ga. Sidaas baa loo leeyahay, ninka hurdo lagu dilo, farasna ku dul xiran yahay, ilaahay yusan u naxariisan.

Matalan haddii aad guureeyneyso, oo aad ka baqato inaad gurigii ka habaawodo, jareeh ayaad u dabciineysaa. Markaa ayuu iska kadaalinaya, oo waxaad arkeeysa isaga oo tagan gurigii hortiisa.

Midkale matalan faras baa waxuu ka lumay isagoo yar, ka dib waxaad qabsatay isagoo duq ah, laakin ma laha midabkii aad ku ogeed, oo sagaal jeer ayuu issa soo rogay. Laakiin waxaad dareentay in faraskaagi uu yahay. Waa tan Soomaalidu ku maahmaahado: nin iyo xoolihii aragtii ayaa ka dhaxeyso. Markaa waxaad ka baareysaa seynta bartankeeda, waxaadna aad ka heleysaa midabkiisi hore ee uu ku dhashay, kaas oo aan weligii baddalmin. Midkale oo lagu gartaa waxay tahay, waxaad u dooneysaa wax alla wixii isiir u ahaa, oo halkaasna waa laga firsha, oo haddii uu arko farasku fardahii uu la joogi jiray, horay ayuu ka raacayaa, oo dan uma galayo ku uu la joogo markaas. Maxaa yeelay farduhu sidaa xoolaha kale ma laha sumad lagu aqoonsankaro, oo iyaga waa ka reeban tahay in dab iyo dhaawac loo geystaa. Siddedana ninkii faraskiisa sumad u yeela waa oggola. Sida dartee wax kaliya ee lagu kala saari karo waa garaadka ilaahay siiyey. Marka sidaa ayaa loo yiri farduhu xoolaha kale waa ka caqli badan yihiiin.

Tusaale: saben dhaweed baa wax la isku qabsaday faras, meshuna waa Ciirogabo, waxaan markaa xaakin ka ahaa nin la oran jirray Smith. Nin baa faras qabsaday oo yiri: kani waa faraskeygii, oo waxaa dhashay geenyadeydi Caad.

Nin kale ayaa yiri: war ka tag faraskaan adigu ma aad lihide!.

Markii ay noqotay qir iyo qir, ama qoor iyo xeero, arrintii markii danbe waxay noqotay in la garamo. Nin waliba meshi seddex marag ayuu la yimid. Ka dib lixdii marag waa ay is buriyeen, kaddib xakinkii waxuu go'amiyey in ay 20 casho ka soo maqnaadan. Kaddibna ay qolo waliba ay la timado 12 nin oo waayeellada magaalada ee lagu kalsoon yahay, kaddibna iyaga ayaa loo dhaarin doona. Mel wanaagsan buu ka qabtay xaakinkii ayaa leys yiri, kadib xaakinkii waxuu aadday ragii qabsaday faraska, markaas ayey ku yiraahdeen: war xaakinow sidaa tani ma kaa aqoon baa mise waa ka eexo? Xaakinkii waxuu ku jawaabay waa iga aqoon. Nimaankii waxay ku yiraahdeen, haddii ingirisku ay gartiisu sidaa tahay, in uusan gar waxba ka naqoon!

Kaddib nin kale ayaa xaakinkii ku la taliyay, in qolo waliba ay keensato genyadii udhasha faraska, kaddibna la kala dhaqajiyo. Genyadii uu raco ayaa dhashay faraska. Kaddib sidii ayaa la yeelay, faraskiina waxuu adday genyadi dhashay. Sidaa baa kii muddaaciga ahaa muddaci ku raacaday. Marka waxaa taasi ku tusaysaa in ay faraduhu ay leyihii caqli aan la soo koobi kareen.

Axmed Nuur
Yusuf Intaa waxaan ku soo koobeynaa sheekadii faraska oo halkaa ha noo joogto. Maxaa yeelay ma ah wax hal iyo labo malmood sidas loogu soo koobi karo. Imminkana waxaan u gudbeyna dhinac lo'da. Lo'ey kindhooy, cadcadan badan, gudgudud badan. Waxaan u maleeynayaa raggii sidaa fiican u yaqanay waa ay naga maqan yihiin, laakiin waa iska loox tukaleysaneynaa. Maxaad ka oran lahayed adiguna lo'da? Daahir waxaad noo kala saarta farqiga udhaxeeey shanta meesi iyo shanta waryahaad?

Daahir Afqarshe Anigu waa aan jiilboda haddii aan maqlo lo'da. Waxaa la yiri Soomalidu waxay tiraahda lo'du waa quruxda reerka, halka geellu uu ka yahay gaashanka. Maxaa yeel geela wax leysaga dhigaa waranka lagugu soo tuuro. Bilmataal raggii aad collowdan haddii aad wax ka dhisho, ka dibna, aad u soocodo boqol halaad, boqolkaa ayaa gaashankii ah. Farduhuna waa warmihi, oo waxay kaa fogeeyaan cadaawga, waan lagugu tixgeliyaa.

Ariguna waa hugii reerka. Markaa haddii aad haysato lo'da oo ay ku weheliyaan xoolihii kale oo shantii meesiba aad heysato, oo haweenkii ay barwaqaqo joogan, oo ay wada dhalaayan ama ay wada ka wiiran yihiin. Markaa ninka waxba kama maqana.

Horta hore ninka la ammaanayo waxaa la yirahada ninkani waa taajir, oo shanta waryahad buu leeyahay. Macnuhu waxuu leeyahay shanta laga warramo oo watan la yiraahdo war geeli ka warran? War arigii ka warran?, iwm. Shanta wisina waa xoolaha kale. Sida geela, ariga, fardaha, lo'da iyo dameeraha.

Waxuu yiri:

*Xayow laamey xoolo soofkii
Xaaska gurigiyo raga kugu xaayey oo ku xow xaali.*

Iyadoo ay barqo ay tahay ayey soo dhigateen, oo ay weylihiin ka xereeysan yihiiin, oo ay ciirayso, oo xoolihii kale tageen. Markaa waa.

*Xayow laamey xoolo soofkii
Xaaska gurigiyo raga kugu xaayey.*

Maxaa yeelay wataan la kala ordayo, markii ay soo noqoto, oo dhididka la sayrayo. Mar kalana waxuu yiri:

*Inta lulatiyo/ lafayo wiilo/
Luuli gabarlow/ leexo faraslow/ inta luulatiyo/ lab tacado,
Lameey ma hoor maday.
Mar haddii uu soo galoo waa labi ma hormaday, oo lo'du waxay leedahay intaas oo siifo ah, sidaas dartee ninkii ka hor joogsada markii la waraabinaayo ama adiga dhimanay ama isaga.*

Waxaa kale oo uu yiri:
*Sidii gabar weyn/ oo geyaanked gurigii yimid
Haatan gibileey/ osha ma xirxiray.*

Markalana waxuu yiri:
*Wanaagsaney weris/ weylo xalay dhalay,
Wiil la moodyow/ loo walqalayey.*

Halkaas waxaa inooga muuqneyso jecaylka uu u hayo lo'da ninka iska leh, macnaha waxuu ku matalay sidii wiil la jecal yahay ayaa loo walqali gaaray.

Fiqiburaale Horta dunida aynu ku noolnahay qof waliba wax ayaa lagu tilmaama, oo dadku iyo duuyadu waa ay isku koraan, oo dadka ayaa ilaashaa duunyada si ay u manafacdsadaan. Marka ayaa la yiri dadka dhaqada shanta miisi, siddeeba dabeecadooda lagu maleen karaa, ama lagu gartaa?
Waxaa la yiri ninka geela dhaqda dadka waa ugu kibir badan yahay, oo uunka kale daqsi uguma duwna.
Ninku mar haddii u raaco geela ama uu dhamo caanihiisa waxaa ugu horreeysa oo uu ku feker waa sidii uu uqadan lahaa hub.
Ninka dhaqda faradaha waxaa la yiri dadka waa uu ugu xarrago badan yahay, oo waxaa la yiri nin la xarrago ah ma jiro.
Ninka dhaqda lo'da waxaa la yiraahda, waa uu ugu haween jecal yahay. Maxaa yeelay mar kasto waxuu ka ag dhow yahay biyo iyo barwaqa oo mar kasta subag iyo burcadku kama agfoga.
Ariga labo meeysi ayuu u kala qaday, riyo iyo ido. Mar kas ayuu yiri ninka riyaha dhaqda dadka waa ugu deqsisan yahay waana ugu camal xun yahay, oo wax xun ma qadan karo.
Ninka idaha dhaqda waxaa lagu tilmaama inuu dadka ugu baqeylasan yahay uguna cadowsan yahay.

Ninka dhaqada dameeraha, ha laga warramo ayaa la yiri, ninkaasi waxaa lagu tilmaamay inuu dadka ugu hadal badan yahay, oo uu san afka isku darin.

Horta sidaa ayaa dadka xoolaha dhaqda lagu tilmaama.

Marka lo'da aan u gudbo, bahasha la yiraahdo lo'da iyo heesaheda iyo marka la shubayo ama la wado waxuu yiri ninkii inta ceel soo shubay

Gees nin kaga shubay

waa nin gabay

waa nin gowracay.

Sida na ariga waa logu heesa oo ariga iyo lo'da geesley baa la wada yiraahda, oo heesahodu waa ay isku dhow yihiin.

Markalana waxaa uu yiri:

Dhinow dhiin dhale

Dhiin qaraar dhale

Weysha dhiinka ah

eedhabada taal

Dhiin yar baa dhalay

Dhin yar u dhimo

Dhurwaa ku cun.

Halkaa waxaa loogu heeysaa markii uu liito, ee uu biyo waayo, ee uu weysha tuuro, oo uu san xususan maayo. Markan anigu yaranteydi ereyda ayaan maqali jiray, oo miyiga kuma aan raagin. Bal imminkana waxaan u wareejinaya hadalka Dhegaweyne bal adiguna maxaad ku dari laheed?

Dhagaweyne Hoorta lo'du ammaan iyo cay ay leedahay, oo ninkii ammaanayey waxuu yiri:

Haddii magadow ma naxaan dhaco

Waa is murano waa is mudano

Maalis iyo hilib muquuni iyo bixin

Meelna kuma saluugin.

Maxaa yeelay markii ay sabaan abaar ay tahay, muquuni laguma bixiyo, caano laga maalo laga ma helo, hilib laga qashana ma lahaa.

Waxuu yiri:

Gooru xalay kacay oo biyo u guday

Geelu bahal mood oo miisna garay

Waxaa kale oo uu yiri haddii jidaal dhaco:

Haddii jidaal jiito jiito

Jiitin adag tago

Joogi meeyside jabow hiliin dayo.

Markii uu ammaneyna waxuu yiri: horta sideedaba ninka geela dhaqada iyo kan lo'da leysma tuso oo waa is nebcaan yihiin.

*Geel ma malaha geel badan baa in la gado,
geeridi iyo gowraci jecal.
Jeeru sayntiyo sintu dhiig daro
Sabaan mooye seed laguma qabo*

Wax kale oo uu yiri,
*Dubbow gabbaane dambee daas lawee
Nin dir ka ogi ka maqalo dibi.
Dheehan dhowee oo dhurwaa yaal
oo nin wada dhalay dhayda waxsii
dhoocil nuugtana dhaashi kama gaabo
naag dhitaysayn dhayda kuma gaboo.*
*Wiil lisi og oo liica waa nacay
Oo aan wadaanta u bixin karin
Naag lisi ogoo leefta waa nabcay (naag intay subag luusho
dabadena tiraahda meel uu ka baxay ma ogi).*
Wax kale oo uu yiri:

*Haddii aan xarigi iyo xakab heeryo
caway xeradi colaad xulidi xaq ma igu tahay.
Lo' gobted waa xeel cad golgola
lo' gunted waa boor gees jabab
lo' gaarideed waa giilcas bari weyn.
Dhowrow dhaxaan gude sammeydaydii
yaan dhurwaydu dhaxda kaa helin
oo ku dhaawacin.*
(oo markaan waa uu la dardaaramaya oo waxuu leeyahay iska
ilaali cadaawog yusan dhexda kaa helin)
Mar kalana waxuu yiri:

*ladeysane haddii uu labo qado
ladaabsi ahaa labt oloshaye.*

Axmed Nuur   Waxaa muuqata inaad lo'da dadka kale ka badiso, qadiyo aad u taqaan, fardaha ayaa lagaa badiyay.

Daahir Afqarshe   Waxuu yiri markii uu ammanayey:
*xiix wanagsane xareedi buu xoolo ku ahaa
haddii uu labo qado oo uu ladaabsi ahaa
labti oloshaye.
Haddii uu rubadyo caboo oo ragrago u fulo
oo rug dheer yahay raafi ciidlow
rugii waa go'ay.*

Dhagaweyne   Wax kale oo uu yiri:
*Intaan raadki roobbowiyo reera kala gadin
muu israaco muu is raadsado.
Xay cad kaga xareed cirkayo
naagta xaluuslaba xiiso loo qabay.*

*Roorahaan gurin ee la raadsado
 yaa rag u roon reerkana u daran.
 Firihi dumar foolasha jaban
 raga fiigina waa kan fuleyga
 fiidahagana foodaha xiran.
 Haddii uu qawl iyo qoone baxay cuno
 qoor yar nabad galay
 qoor danbedyada waa qutubin jiray.
 Marow naaguhu maalin geediyoo
 maarmi waayo mareeg ha marti ka haanday.
 Waxuu heeyrow afar nasiyo aada mara weyne.
 Iti kibin jiray waa arkaayo arooryo waa.
 Nooli kulantiyo noolo ku ogow.*

Fiqiburaale	<i>Bardayal guray ee aan biyo laheen ka buul xaliyay.</i> Halkaa waxaan ku joojineynaa lo'dii
Axmed Nuur	Lo'da halkan ayaan uga gudbaynaa, waxay u baahan tahay in dad badan la isku keeno, aan uu gudubno riyaha. Ari waa nin marodisa meseggo uga buuxdo, rati waa halboowlaha oo ay naftu ka handheeg leedahay. Riyuhu aad iyo aad ayey xoolo dhaqatada qiimo gaar ah ugu leyhiin. Marki aan ari nirahano waxay u qaybsamayaan rivo iyo iido. Waxay kala leyhiin dabeecado ama dhaqano la kala duwan, inkasto oo ay jirto mar leysku ilaaliyo. Soomalidu waxay tiraahada: "ari indhihisu waa rivo"; oo riyuhu waa ay ka fagfag badan yihin idaha.
Daahir Afqarshe	Nin baa waxuu yiri "adeerow xoolo iga warran", markaasu yiri: "xoolo kaga warramay, riyaha ayaa uu fiican". Ninkii waxuu markii yiri: "war adeerow maxaad u leedahay sidaa?, waxaa jira geel iyo ido", odaygii waxuu yiri: "anigu kuwaa xoolo uma aqaanno". Marka hadda aniga waxaad i tiri xoolo iga warran. Anigu waxaan xoolo u aqaan riyaha iyo lo'da. Imminka waxaa dawladdeen soomaaliyeed ay lacagta adagi ay ka heshaa waa idaha iyo muuska aan dibad u dhoofino, marka wax aadba garaan kartaa in caalankaba uu ku dhisan yahay waa tii iu yiri ninkii. <i>Cambar neeyshiyo cadka bariyaab cututubiyay.</i> Mar kalana nin indhool ah ayaa la yiri maxaad tabeeysa duunyo, oo haddii ay jiraan wax walxaad oo aadan ka xiiso ga'in maxaa kugu badan? Wax igu badana waa tiiro neeylahoo mar inteysan idihii soo hoyaanin qool la waa geeliyey, oo barida wada siimay kuwaa kama samirin, waxaan kale oo aan ka samiri waa wiilka yar ee lixda bilood jira ee sidaa wanaagsan loo koriyay ee cayillan, oo dhabta lagu hayo araggiisan, kaa waa ka samiri waayey. Dooxo intay biyo mareen, garaggaradii soo baxaday, afar dhagooley baa la yirahadaye labo todobad jirtayo, oo xoolaha cankooda ku filan, oo geedihii aan ay weli dillaacin, ee aan golcaan, weerta waad ku dareysaan. Horta wax yaalaha Soomalida ugu qiiimaha badani waa kaa

Axmed Yusuf	Nuur	War laakiin Soomaalida ha wada orane, waxaad tirahada dadka xoola dhaqatada ah, maxaa yeelay waxaa la yiri: "hadalka waa siin iyo saar ee kala saar". Maxaa yeelay adigu waxaad ku matashay canbar, laakiin nin kale oo kaa rayi duwan waxuu yiri: " <i>Ido dhaylo ma laha oo dhaqayo ma laha, wax loo wataa waa socod wanaag iyo sacab intii aad ka taqaano</i> ".
Aw Daahir		Waa tahay, laakiin horta adigi ayaa waxaad moodeysaa in aad dhinac rabto in aad I joojiso, hadana heesatadii waxaa ku jiray wax loo wataa waa sarar macaanka. Marka wax loo dig iyo damleeyaha waa marag furtay. Dhayladana anigu ma ihi nin riyo dhaqada, oo waxarkii yare dhasha maantay sosha. Anigu waxaan iqiinay wan yar oo labo jir ah, wixii ka sareey idaha ii soo raac. Waxuu yiri markii uu u wediijo wanajinayey: "deylo ma qalatay deylo ma qalatay, daad xabub lehi doc ma ku yiri"; mar kaas ayaa kii kale ee xaqriray yiri: "Deylo ma qalanine dugsigeed aan, duunyo mooday ku dib jirray xalay".
Axmed Nuur		Marka waxaan ku leeyahay iduhu waa ay fiican yihiin, waa qali, oo aad iyo aad ayey xoolo dhaqatada qiimo ugu leyhiin, inkastoo qiiimahaas uu yahay mid ku saleysan hadba mesha la joogo. Tusaale: marka la joogo dhulka xeebaha kallunka ay qiimo ku leh, sidoo kale marka la joogo dhulka beeraleyda beerta ayaa qiimo dheerada ka leh. Wataa Soomaalidu tirahado: "nin walba xooluhu haystaa xariir u ah". Waxaan intaa ku sii dari lahaa heesti ay ku ducaysaneysay gabadhii la joogtay idaha oo ay laheed: " <i>xeedoy, xeedoy, xeedoy, Allow carabti cantuugad weyned canbar ku saar</i> ". Sidi bay noqotay, oo ducadii llaahey waa kaa aqbalay gabadhii oo canbarkii baa Alle ka dhigay. Taa waa lagu gartay, oo lama diidan in iduhu ay qiimo leeyihiin, laakiin idaha riyaha ayaa ka qiimo badan, oo Soomaalidu waxy ay tirahada: "ari indhihiisu waa riyo".
Fiqiburaale		In taadan hadalka siin Dhegaweyne, taas aad sheegtay baa Axmed Nuur lagugu haystaa, maxaa yeelay manuhuu sidaa ma ah, ari indhihiisu waa riyo. Macnuhuu wax weeye waa ay hor kacaan, oo ay hoggaamiyaan, ee ma in riyuhu ay manaafacaad ku gaari karan idaha. Marka wax kale oo jirta orah kale oo oranaysa: "arigu marka hore ha hoor burnaado haddii usan hor burneen ma dabo burnaado". Sidaas ayaa loo leyahay riyuhu ha dhageen aan galabtii riyuhu soo hoggaamin idahu guriga ku imaan maayan. Wax la yiri inta la arkay aduunyada yaa u caqli xun? Toban udur xiinin ah iyo tiro idah. Udur xiinin waa niman xiis degaan. Miitaal haddii ay yihiin tobani oo kaliya ee la soo weeraro tobankoodas ayaa oranay: "war nimanka aan is haynaa waa immisa? Waa 100". Iyaguna waa 10, tobankoodas ayaa oranay: "ar inoogey 100, waa ku aaddanaye. Issoran mayaan war raagu waa inaaga badan yihiin, oo waxba meesha kuma hayno, oo waa tobani aan la celin karin". Tirada idahaha markaad maalintii oo dhan daajineyso, oo habeenkii aad is tiirahado guriga qabadsi ayey dib u soo guurtan, ka dibna

riyaha ayaa u soo hoggaamiya dhanka aqalka.

Dhegaweyne Horta idaha sidaa runta ah, meel ayaad kaga dhacdeen, oo la la meel dhigiu karo riyah. Oo waa kii ninkii gabyaga ahaa uu yiri:

*Caanah riyaha waxaan ku nacay ama ku caadaystay,
oo ha dhameene waa wax aan lahen cad iyo miisaan,
sida Ciise, Muusah fadhiya car iyo meel buur ah,
caqliga ayey ka dhigaan caamo oo kale.*

Horta iduhu waa sida, waana kaa yiri:

*Awlal xargagay ee xayaabada xaga sare ku leh,
Xayow mooye xoolo kale ma lah.*

Awlalkeed oo habeenkii loo dhigay leydh, oo kan ariga Nuugasha daaq lallabo ayuu leeyahay, oo mindida markii aad geliso ku ligmi meeys. Midkaan hilibkiisa milix laguma daro, oo markaa haddii uu habeenkii oo dhan xarfado, oo aad subaxii aad qabsato, si kaastaba how cadadee iska qaban meeysid. Nin baruur cuna iyo nin kalab, adigoo naag ka dhigay baad arkeysaa. Horta iduhu waxaas ayey leyhiin, oo riiyah waa ka fiican yihiin. Inkasto riyahu ay aad u fiican yihiin waqtiga dooga ah, oo wax la yiri: "xoolaha labo waa ka sartaa abaarta, waana idah iyo geela; labana markii cirku da'o ayaad caano ka heshaa, oo abaartii wax reeba waa saca iyo rida. Laakin ammaanta wax iska leh idaha iyo geela".

Aw Jaamac Alleyleh iyo Alleyleh taas ayaan wax ka oranaaya. Wiilwaal ninka la oran jiray ayaa waxaa la yirii: "walaashaa waxay dhashay wiil nacas ah!". Wiilwaal waxuu ku jawaabay: "ha iska joogo, oo ha qangaaroo". Waqtigaasan wiilka soomaaliyeed waxuu ku qangaari jiray 12 sano, oo waa tii ninkii ku gabayey:

*Wiil labo iyo tobani jira haddii uu laali ahaan waayo,
looyaanta direed haddii uu kaga ceelayo waayo,
muslin leeyelkii u soo galay lunkii ka rogi waayo
raganimo lugti kuma jirta liicyay ogaad.*

Ninka tirihey gabayga waxaa la oran jiray Afdabayl. Wiilwaal markii uu wiilkii labo iyo tobani jirsaday, ayuu uu yeeray. Wiilkii geenyo ayuu fuulay, si uu ula kuulmo abtigii. Wiilwaalna faras ayuu soo kaxeystay, oo meeshii laguu ballamay aya leysuguu yimid. Meeshu waxay aheed meel cidla ah, maxaa yeelay Wiilwaal waa ninka waallane waxuu rabaa, haddii uu wiilku nacas yahay, in uu meeshaas cidlada ah ku dilaa, sii aan wiil nacas ah u abtiyesan. Wiilkii markii uu arkay abtigii waxuu hadalkii ku billaabay.

Wiilkii: "abti ma nabab baa?".

Wiilwaal: "war nabaddi kuma yeerte maxaad sheegtay?, Xoolo maxaad ka timid?, Xulquun maxaad ka timid?, Xil maxaad ka timid?".

Wiilkii: "abti xoolo waxaan ka imid labo boqol oo halaad. Xarrago labo boqol oo fardo ah. Xulquun (wax la cunno) waxaan ka imid labo tiro oo ido ah. Xaasna labo tiro oo riyaha. Xilna waxaan ka imid aniga iyo xididkey oo wada yaal".

Markii uu wiilkii uu uga jawaabay su'aalihi si aad u wanaagsan, ayaa Wilwaal oo aad u riyaqsan ayaa waxuu yiri: "abti nacas bay igu kaa sheegeen, laakiin ma tiihid. Geel xoolo waa yahay ama duud ku qari ama duul ku qari. Fardo xarrago waa yihiin ama ku joog ama ka joog. Ido xulquun waa yihiin, dooxana la ogow, deer dhaliina ka ogow. Riyo xaas waa yihiin labo jeexo la ogow, mid ay ka sooftiyo mid ay u sooftaba la ogow. Xidid wada yaalna waaxaar wada yaale, taan ka fogow, oo isku soo xiisod".

Marka waxaa halka inooga muqaneysaa ama murtidani ay dulucdeed tahay: in wax la cuno ay iduhu u wanaagsan yihiin; waxl la dhaqadana uu geelu yahay kan u wanaagsan; wax lagu xarragoodana farduhu ay ugu wanaagsan yihiin; wax xaasku ku dhaqmo oo sidii masaggadii oo kale ahina waa ariga.

Waa tii Sayidkii uu ku gabayey:

*Ani waa nin maradiisa masaggo uga buuxdo,
ratina waa halbowlihi naftu ka handhag leedahay.*